Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 16 juli 2015*

”Begäran om förhandsavgörande — Civilrättsligt samarbete — Domstols behörighet i fråga om underhållsskyldighet — Förordning (EG) nr 4/2009 — Artikel 3 c och 3 d — Yrkande om underhållsbidrag till barn, som framställts i en annan medlemsstat än den där barnen har sin hemvist, i samband med ett förfarande om hemskillnad mellan föräldrarna”

I mål C-184/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Corte suprema di cassazione (Italien) genom beslut av den 25 februari 2014, som inkom till domstolen den 14 april 2014, i målet

A

mot

B,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Ilešič samt domarna A. Ó Caoimh, C. Toader (referent), E. Jarašiūnas och C.G. Fernlund,

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— A, genom C. Rimini, avvocato,

— B, genom S. Callegaro, avvocato,

— Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av G. Palatiello, avvocato dello Stato,

— Greklands regering, genom M. Germani och I. Kotsoni, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: italienska.

— Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom F. Moro och M. Wilderspin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 16 april 2015 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3 c och d i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (EUT L 7, 2009, s. 1).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan A och hans maka B. Tvisten rör ett yrkande om underhållsbidrag till deras gemensamma underåriga barn, som framställts i en annan medlemsstat än den där barnen har sin hemvist, i samband med ett förfarande om hemskillnad mellan föräldrarna.

Unionsrätt

Konventionen om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar

3 I ingressen till konventionen om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar, som ingicks i Haag den 23 november 2007 (nedan kallad 2007 års Haagkonvention»), och som godkändes på Europeiska unionens vägnar genom rådets beslut 2011/432/EU av den 9 juni 2011 (EUT L 192, s. 39), erinras om att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn.

4 I artikel 20.1 f i konventionen föreskrivs följande:

”Ett avgörande som meddelats i en fördragsslutande stat (ursprungsstaten) ska erkännas och verkställas i andra fördragsslutande stater om

...

f) avgörandet har meddelats av en myndighet som utövat sin behörighet i ett ärende om någons rättsliga status eller föräldraansvar, såvida inte denna behörighet grundade sig enbart på den ena partens medborgarskap.”

Konvention av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område

5 Artikel 5 led 2 i konvention av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk version, EGT C 32, 1978, s. 9), i dess lydelse enligt konventionen av den 9 oktober 1978 om Konungariket Danmarks, Irlands och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands tillträde (EGT L 304, s. 1, och ändrad text, s. 77; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 14) (nedan kallad Brysselkonventionen), har följande lydelse:

”Talan mot den som har hemvist i en konventionsstat kan väckas i en annan konventionsstat

…

2) om talan avser underhållsskyldighet, vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade har sin hemvist eller vanliga vistelseort eller, om talan har samband med frågan om någons rättsliga status, vid den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva denna fråga, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap,

...”

Förordning (EG) nr 44/2001

6 Artikel 5 led 2 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1) ingår i avsnitt 2 av denna förordning, med rubriken ”Särskilda behörighetsregler”. Denna bestämmelse har följande lydelse:

”Talan mot en person som har hemvist i en medlemsstat får väckas i en annan medlemsstat

...

2) om talan avser underhållsskyldighet, vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade har sin hemvist eller vanliga vistelseort eller, om talan har samband med frågan om någons rättsliga status, vid den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva denna fråga, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap,

...”

Förordning (EG) nr 2201/2003

7 I skälen 5 och 12 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, s. 1) anges följande:

”(5) För att säkerställa att alla barn behandlas lika omfattar denna förordning alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål.

...

(12) De behörighetsregler som fastställs i denna förordning i fråga om föräldraansvar är utformade med hänsyn till barnets bästa, särskilt kriteriet om närhet. Det innebär att behörigheten i första hand skall ligga hos domstolarna i den medlemsstat där barnet har hemvist, med undantag av vissa fall då barnets vistelseort ändras eller efter en överenskommelse mellan de personer som har föräldraansvar.”

8 I artikel 1 i förordningen, med rubriken ”Tillämpningsområde”, anges följande:

”1. Denna förordning skall, oberoende av domstolstyp, tillämpas på civilrättsliga frågor om

a) äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap,

b) tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar.

...

3. Denna förordning ska inte tillämpas på följande:

...

e) underhållsskyldighet,

...”

9 I artikel 2 led 7 i förordningen definieras föräldraansvar som ”alla rättigheter och skyldigheter som en fysisk eller juridisk person har tillerkänts genom en dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse med rättslig verkan, med avseende på ett barn eller dess egendom”, varvid dessa rättigheter och skyldigheter ”bland annat [omfattar] vårdnad och umgänge”.

10 I artikel 8.1 i samma förordning föreskrivs följande:

”Domstolarna i en medlemsstat skall vara behöriga i mål om föräldraansvar för ett barn som har hemvist i den medlemsstaten vid den tidpunkt då talan väcks.”

Förordning nr 4/2009

11 Enligt skälen 1-3 i förordning nr 4/2009 syftar denna förordning, i likhet med bland annat förordningarna nr 44/2001 och nr 2201/2003, till att det ska beslutas om åtgärder rörande civilrättsligt samarbete med gränsöverskridande följder, varvid dessa åtgärder bland annat ska omfatta främjande av förenligheten mellan tillämpliga bestämmelser i medlemsstaterna om lagkonflikter och om domstolars behörighet.

12 I skäl 8 i förordning nr 4/2009 erinras om att bland annat 2007 års Haagkonvention ska beaktas när det gäller denna förordning.

13 Skäl 15 i förordningen har följande lydelse:

”För att skydda de underhållsberättigades intressen och främja god rättsskipning inom Europeiska unionen bör behörighetsreglerna enligt förordning (EG) nr 44/2001 anpassas. …”

14 I artikel 3 i nämnda förordning, som ingår i kapitel II med rubriken ”Behörighet”, föreskrivs följande:

”I frågor som gäller underhållsskyldighet i medlemsstaterna ska behörigheten ligga hos

a) domstolen i den ort där svaranden har hemvist, eller

b) domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist, eller

c) den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva en talan om någons rättsliga status, om frågan om underhåll har samband med den talan, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap, eller

d) den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva en talan om föräldraansvar om frågan om underhåll har samband med denna talan, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

15 Makarna A och B och deras två underåriga barn är alla italienska medborgare, med hemvist i London (Förenade kungariket), där barnen också är födda, den 4 mars 2004 respektive den 5 augusti 2008.

16 Genom ansökan av den 28 februari 2012 väckte A talan om hemskillnad från sin hustru B vid Tribunale di Milano (Italien), varvid hustruns handlande angavs som hemskillnadsgrund, och begärde att makarna skulle ha gemensam vårdnad om de underåriga barnen och att barnen skulle bo hos modern. A erbjöd sig även att såsom bidrag till barnens uppfostran och omvårdnad betala 4 000 euro per månad.

17 B väckte vid samma domstol genkäromål, likaså med begäran om hemskillnad, varvid A:s handlande angavs som hemskillnadsgrund. Hon yrkade även att hon skulle beviljas ett underhållsbidrag på 18 700 euro per månad. B gjorde emellertid gällande att domstolarna i Italien varken har behörighet avseende vårdnad, boende, umgänge med barnen eller avseende underhållsbidrag till dem. Hon anser nämligen att de engelska domstolarna, i enlighet med förordning nr 2201/2003, är behöriga domstolar i dessa frågor, eftersom makarna A och B alltid har bott i London och deras underåriga barn är födda och bosatta där.

18 Genom beslut av den 16 november 2012 bedömde Tribunale di Milano att de italienska domstolarna är behöriga vad gäller frågan om hemskillnad, i enlighet med artikel 3 i förordning nr 2201/2003.

19 Vad avser frågor om ”föräldraansvar”, i den mening som avses i artikel 2 led 7 i förordning nr 2201/2003, för de två underåriga barnen, bedömde den nationella domstolen att de engelska domstolarna är behöriga i enlighet med artikel 8.1 i samma förordning, eftersom barnen har sin hemvist i London.

20 A väckte även talan vid High Court of Justice (England & Wales), Family Divison (England och Wales högsta domstol, familjemålsavdelningen, Förenade kungariket), i London, om att denna domstol skulle reglera formerna för föräldraansvaret.

21 Vad gäller yrkandena om underhållsbidrag till B respektive till de underåriga barnen, gjorde Tribunale di Milano också en distinktion mellan yrkandena. Domstolen ansåg sig vara behörig att pröva yrkandet om underhåll till förmån för B, eftersom yrkandet har samband med frågan om någons rättsliga status, nämligen begäran om hemskillnad, i den mening som avses i artikel 3 c i förordning nr 4/2009. Beträffande yrkandet om underhåll till de underåriga barnen förklarade sig den domstolen emellertid, med hänvisning till artikel 3 d i samma förordning, inte vara behörig, eftersom detta yrkande har samband med talan om föräldraansvar. De engelska domstolarna var således även behöriga att pröva det yrkandet.

22 A överklagade Tribunale di Milanos avgörande till Corte suprema di cassazione (högsta domstolen) med åberopande av en enda grund, nämligen att artikel 3 c i förordning nr 4/2009 åsidosatts, eftersom italienska domstolar även är behöriga i frågor som rör underhåll till underåriga barn.

23 Enligt A är Tribunale di Milanos tolkning av artikel 3 d i förordning nr 4/2009, vilken låg till grund för dess beslut att förklara sig obehörig att pröva yrkandet om underhållsbidrag till barnen, felaktig, eftersom bestämmelsens ordalydelse inte kan anses ge stöd för denna slutsats.

24 Enligt den hänskjutande domstolen innebär begäran om förhandsavgörande att det måste prövas hur artikel 8 i förordning nr 2201/2003 och artikel 3 i förordning nr 4/2009 förhåller sig till varandra, särskilt med avseende på de villkor som anges i artikel 3 c och 3 d i sistnämnda förordning.

25 Under dessa omständigheter beslutade Corte suprema di cassazione att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen:

”Kan ett yrkande om underhållsbidrag till barn som framställts i ett mål avseende talan om hemskillnad mellan makar, i det att yrkandet har samband med denna talan, utifrån preventionskriteriet, prövas antingen av den domstol som har att avgöra målet om hemskillnad eller av den domstol där ett mål om föräldraansvar är anhängigt, eller måste yrkandet prövas av sistnämnda domstol, av det skälet att de två separata kriterierna i artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 är alternativa (i den meningen att det ena utesluter det andra)?”

Tolkningsfrågan

26 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 ska tolkas så, att när en talan om hemskillnad eller om äktenskapsskillnad mellan makar har väckts vid en domstol i en medlemsstat, och makarna har underåriga barn tillsammans, och en talan om föräldraansvar avseende samma barn har väckts vid en domstol i en annan medlemsstat, så kan en talan om underhållsbidrag till samma barn prövas av såväl den domstol som är behörig att pröva talan om hemskillnad eller om äktenskapsskillnad - om denna fråga har samband med talan om någons rättsliga status i den mening som avses i artikel 3 c i denna förordning - som av den domstol som är behörig att pröva talan om föräldraansvar, om denna fråga har samband med sistnämnda talan, i den mening som avses i artikel 3 d i nämnda förordning, eller om en sådan talan med nödvändighet måste prövas av sistnämnda domstol.

27 Den hänskjutande domstolen önskar med andra ord få klarhet i huruvida kriterierna för att avgöra en domstols behörighet i artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 utesluter varandra, eftersom de innehåller konjunktionen ”eller”, eller om denna konjunktion innebär att såväl den domstol som är behörig att pröva talan om hemskillnad som den domstol som är behörig att pröva talan om föräldraansvar båda två är behöriga att pröva ett yrkande om underhållsbidrag till underåriga barn.

28 Det ska härvid påpekas att denna fråga endast uppkommer om yrkandet om underhållsbidrag till ett underårigt barn ska anses ha samband med såväl en ”talan om någons rättsliga status” som en ”talan om föräldraansvar”, i den mening som avses i dessa bestämmelser, och inte endast en av dem.

29 Domstolen måste därför avgöra vad som menas med uttrycket ”har samband med den talan” i artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009.

30 Det ska härvid påpekas att även om dessa bestämmelser uttryckligen ger den nationella domstolen möjlighet att förklara sig behörig att pröva ett yrkande om underhållsbidrag i gränsöverskridande sammanhang om dess egen lag ger den behörighet att pröva en talan om någons rättsliga status respektive en talan om föräldraansvar, så får domstolarna i varje medlemsstat emellertid inte tolka uttrycket ”har samband med den talan” i dessa bestämmelser i enlighet med vad som gäller i dess egen lag.

31 Det följer nämligen av kravet på en enhetlig tillämpning av unionsrätten att eftersom artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 inte hänvisar till medlemsstaternas rättsordningar för fastställandet av detta uttrycks innebörd och tillämpningsområde, så ska det ges en självständig och enhetlig tolkning inom hela Europeiska unionen (se, för ett liknande resonemang, dom Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 37).

32 Denna tolkning ska sökas med beaktande av det sammanhang i vilket bestämmelsen förekommer och det mål som eftersträvas med den aktuella lagstiftningen (se, för ett liknande resonemang, dom A, C-523/07, EU:C:2009:225, punkt 34 och där angiven rättspraxis).

33 Domstolen konstaterar utifrån en bokstavstolkning av artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 att det i dessa bestämmelser görs åtskillnad mellan en talan om någons rättsliga status och en talan om föräldraansvar.

34 Även om de däri föreskrivna kriterierna för att avgöra en domstols behörighet är alternativa, i den meningen att de förbinds av konjunktionen ”eller”, så framgår av denna ordalydelse emellertid inte otvetydigt huruvida detta innebär att yrkanden om underhållsbidrag till ett barn endast har samband med en talan om föräldraansvar eller om de även kan anses ha samband med en talan om någons rättsliga status.

35 Vad avser frågan om i vilket sammanhang artikel 3 c och 3 d förekommer konstaterar domstolen att den distinktion som framgår av ordalydelsen i denna bestämmelse liknar den distinktion som görs i förordning nr 2201/2003.

36 I skäl 5 i sistnämnda förordning anges att för att säkerställa att alla barn behandlas lika omfattar denna förordning alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål. I förordningen görs också uttryckligen åtskillnad mellan mål som rör äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap, å ena sidan, och tillerkännande, utövande, delegering, upphörande helt eller delvis av föräldraansvar, å andra sidan.

37 Frågan om vilken domstol som är behörig vad rör mål om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap avgörs enligt artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 utifrån kriterier som främst tar hänsyn till makarnas, eller någon av makarnas, nuvarande eller tidigare hemvist, medan behörighetsreglerna avseende mål om föräldraansvar enligt skäl 12 i nämnda förordning är utformade med hänsyn till barnets bästa, särskilt kriteriet om närhet.

38 I artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 görs, vad avser de däri föreskrivna kriterierna för att avgöra en domstols behörighet, åtskillnad mellan domstolsförfaranden som rör rättigheter och skyldigheter mellan makar, å ena sidan, och de rättigheter och skyldigheter som föräldrar har gentemot sina barn, å andra sidan.

39 Ett yrkande om underhållsbidrag till underåriga barn hör till den senare typen av förfarande, eftersom yrkandet syftar till att det ska fastställas vilken underhållskyldighet endera föräldern har gentemot barnen, så att barnens behov av underhåll och omvårdnad kan uppfyllas.

40 Ett yrkande om underhållsbidrag till underåriga barn har således med nödvändighet samband med talan om föräldraansvar.

41 Domstolen erinrar om att syftet med förordning nr 4/2009 enligt skäl 15 i samma förordning är att skydda de underhållsberättigades intressen och att främja en god rättsskipning inom unionen.

42 Vad avser syftet att främja en god rättsskipning inom unionen påpekar domstolen att ett yrkande om underhållsbidrag till barn inte nödvändigtvis har samband med en talan om äktenskapsskillnad eller hemskillnad. Inte heller leder en sådan talan nödvändigtvis till att det fastställs underhållsbidrag som ska betalas till ett underårigt barn

43 Den domstol som är behörig att pröva talan om föräldraansvar enligt artikel 2 led 7 i förordning nr 2201/2003 har däremot bäst möjligheter att konkret bedöma de frågor som uppkommer inom ramen för ett yrkande om underhållsbidrag till ett barn, att fastställa det belopp som nämnda skyldighet ska uppgå till vad avser barnets omvårdnad och uppfostran, varvid beloppet ska anpassas med hänsyn till vad som bestämts om gemensam eller ensam vårdnad, umgängesrätt, umgängesrättens omfattning, och andra faktiska omständigheter som rör den talan om föräldraansvar den har att pröva.

44 Den underhållsberättigades intressen säkerställs även genom att det underåriga barnet enkelt kan få till stånd att ett beslut fattas avseende dennes fordran på underhållsbidrag av den domstol som har bäst kännedom om de omständigheter som är avgörande för bedömningen av dennes talan.

45 Vidare avgörs vilken domstol som är behörig att pröva talan om en sådan fordran på underhåll med tillämpning av unionsrättens behörighetsregler i förordning nr 2201/2003 om vilken domstol som är behörig att pröva en talan om föräldraansvar, och dessa regler är, såsom det erinrats om i punkt 37 ovan, utformade med hänsyn till barnets bästa.

46 Det ska nämligen understrykas att det vid tolkningen av behörighetsreglerna i artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 är nödvändigt att ta hänsyn till barnets bästa. Detta gäller i än högre grad med hänsyn till att förordning nr 4/2009 ska genomföras med beaktande av artikel 24.2 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, enligt vilken barnets bästa ska komma i främsta rummet vad avser alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner.

47 Artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 har följaktligen en sådan ordalydelse, ett sådant syfte och ett sådant sammanhang att bestämmelsen ska förstås så, att när talan har väckts vid två domstolar, varvid den ena talan rör hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan två makar som är föräldrar till minderåriga barn och den andra talan rör föräldraansvaret för dessa barn, så kan ett yrkande om underhållsbidrag till dessa barn inte anses ha samband med såväl talan om föräldraansvar enligt artikel 3 d i denna förordning som talan om någons rättsliga status enligt artikel 3 c i samma förordning. Yrkandet kan endast anses ha samband med talan om föräldraansvar.

48 Tolkningsfrågan ska således besvaras enligt följande. Artikel 3 c och 3 d i förordning nr 4/2009 ska tolkas så, att om det vid en domstol i en medlemsstat väcks talan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan två makar som är föräldrar till minderåriga barn och det vid en domstol i en annan medlemsstat har väckts talan om föräldraansvar som rör samma barn, så har ett yrkande om underhållsbidrag till detta barn endast samband med talan om föräldraansvar, i den mening som avses i artikel 3 d i ovannämnda förordning.

Rättegångskostnader

49 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 3 c och 3 d i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet ska tolkas så, att om det vid en domstol i en medlemsstat väcks talan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad mellan två makar som är föräldrar till minderåriga barn och det vid en domstol i en annan medlemsstat har väckts talan om föräldraansvar som rör samma barn, så har ett yrkande om underhållsbidrag till detta barn endast samband med talan om föräldraansvar, i den mening som avses i artikel 3 d i ovannämnda förordning.

Underskrifter